

Фонд
Демократичні ініціативи
імені Ілька Кучеріва

Україна у фокусі

Щотижневий
інформаційно-аналітичний
бюлетень

Січень - Лютий
30-5 2017

РЕФЕРЕНДУМ ЩОДО ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В НАТО: СТРАТЕГІЧНА ПЕРСПЕКТИВА АБО ІНСТРУМЕНТ ТАКТИЧНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ГРИ?

ПОДІЇ В АВДІЇВЦІ: ТЕСТ ДЛЯ ТРАМПА

ЗМІСТ

ПОДІЇ В АВДІЇВЦІ: ТЕСТ ДЛЯ ТРАМПА.....	3
РЕФЕРЕНДУМ ЩОДО ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В НАТО: СТРАТЕГІЧНА ПЕРСПЕКТИВА АБО ІНСТРУМЕНТ ТАКТИЧНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ГРИ?.....	5

ПОДІЇ В АВДІЇВЦІ: ТЕСТ ДЛЯ ТРАМПА

Олексій Гарань

Професор політології НаУКМА, науковий директор фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва

Після виборів президента в Сполучених Штатах диктаторські режими зі всього світу придивляються до новообраного лідера, часом випробовуючи його на міцність.

Як історик-міжнародник можу навести один з найяскравіших прикладів – обрання президента Джона Кеннеді. Невдовзі після його обрання, в 1961 році, Микита Хрущов організував Берлінську кризу, існувала загроза захоплення Західного Берліна. Хрущов виходив з того, що молодий недосвідчений президент може припуститися помилок у цій ситуації. Але Кеннеді зайняв чітку і тверду позицію, показавши, що США готові воювати за Західний Берлін. У цьому його підтримали інші союзники, в тому числі Шарль де Голль. Вже після Карибської кризи Кеннеді під час візиту до Західного Берліна 1963 року, виступив з промовою, в якій сказав свою знамениту фразу «Ich bin ein Berliner» («Я — берлінець»).

Новообраний президент США Дональд Трамп стоїть перед безліччю виборів. Його випробовуватиме не тільки Путін, а й Китай, Північна Корея, Іран. Тоді стане зрозуміло, чи дасть Трамп слабину, чи зберігатиме твердість.

Що стосується Авдіївки, то ми не можемо чітко сказати, що стало причиною ескалації бойових дій. Можемо лише висувати свої припущення. Як відомо, ескалація почалася на наступний день після бесіди Трампа і Путіна. Одна з версій – Путін не побачив готовності Трампа піти на зняття санкцій і тому вирішив продемонструвати американському лідеру, що може бути в іншому разі – дестабілізація ситуації в Україні.

Російська пропаганда поширює версію про те, що активізація бойових дій була ініційована Україною, Росія намагається заплутати ситуацію, мовляв, і ми порушуємо, й інша сторона порушує. Немає ні поганих, ні хороших. А оскільки це відбувається постійно і не можна визначити, хто ж вистрілив першим, то і в санкціях сенсу немає. Таким чином Росія намагається «розмазати» відповідальність.

Дискусія про те, хто вистрілив першим, – а її розвиває Росія – дуже небезпечна. Адже справа не в тому, хто вдарив першим (у промзоні Авдіївки стріляють постійно), а в тому, до якого рівня дійшла ескалація – з російського боку йдуть обстріли «Градами» не лише українських позицій, але й житлових районів міста.

Трампа прагне показати американцям (насамперед своїм виборцям), що виконуватиме свої передвиборні заяви. Ми бачимо це з його указів щодо реформи медичного страхування Обами, стіни на кордоні з Мексикою, Транстихоокеанського партнерства та тимчасової заборони на в'їзд у США громадянам із семи країн. Усі ці дії американського президента серйозно критикуються як всередині Штатів, так і їхніми союзниками. Як він поведе себе щодо санкцій проти Росії? Раніше він робив неоднозначні заяви, але в його оточенні є різні групи впливу. Якщо сам Трамп психологічно схильний обіцяти Росії ослаблення санкцій, запроваджених через агресію в Україні (санкції через кібератаки – окрема історія), або їхнє скасування, то його керівники силових відомств – ні. Всередині адміністрації Трампа є досить сильна група впливу, яка утримуватиме американського президента від необдуманих дій. До того ж існує позицію союзників: візит Терези Мей до США та її слова про те, що прикладом для США і Великої Британії мають бути стосунки Рейган—Тетчер – а саме те, як вони діяли проти Радянського Союзу. Про це ж свідчать і слова Ангели Меркель та Франсуа Оланда, що санкції проти Росії також наразі не можна скасовувати.

Чи плануються якісь зміни переговорного формату, зараз сказати важко. Є різні проекти, але Мінський формат – єдиний, що на сьогодні існує. При всіх його очевидних хибах це якраз той формат, на який посилаються і Україна, і її західні союзники, коли говорять, що Росія має його дотримуватися. І саме недотримання Росією Мінського формату веде до подовження санкцій.

Ключовим для України в останні дні був виступ нового постійного посла США в Організації Нікі Хейлі, яка була призначена вже адміністрацією Дональда Трампа. Під час засідання вона дуже жорстко заявила, що санкції США лишатимуться в силі через окупацію та анексію Криму, а також через дії Росії на Донбасі.

Але тестування Трампа з боку Росії триватиме. Вона пробуватиме вбити клин у трансатлантичне партнерство. Тож важливі будуть не тільки слова (вагомі й символічні), а й конкретні дії.

(На основі авторської колонки в «Новом часі», 03.02.2017)

РЕФЕРЕНДУМ ЩОДО ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В НАТО: СТРАТЕГІЧНА ПЕРСПЕКТИВА АБО ІНСТРУМЕНТ ТАКТИЧНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ГРИ?

Руслан Кермач

Політичний аналітик фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва

Минулого тижня Президент України Петро Порошенко в інтерв'ю німецькому виданню [Berliner Morgenpost](#) зробив неочікувану заяву про свій намір провести референдум щодо питання членства України в НАТО. Посилаючись при цьому на актуальні дані соціологічних опитувань, президент справедливо відзначив, що ідея членства України в Північноатлантичному альянсі на сьогодні підтримується більшістю українських громадян.

Справді, згідно з даними [опитування соціологічної групи «Рейтинг»](#) 2016 року, якби референдум щодо членства в НАТО проводився найближчим часом, то 44% громадян проголосували би за вступ України до НАТО (27% – проти). Більше того, результати останнього [опитування Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва](#) переконливо вказують на успішність референдуму щодо членства України в НАТО в разі його проведення найближчим часом: з 62% українських громадян, які взяли би у ньому участь, абсолютна більшість – 72% – однозначно підтримали би членство в Альянсі.

Очевидно, що громадянська підтримка членства України в НАТО значною мірою легітимізує відповідний вектор зовнішньої політики України всередині країни та є значущим аргументом у міжнародних переговорах стосовно перспектив інтеграції України, але аж ніяк не є вирішальним інструментом для практичної реалізації теперішніх євроатлантичних прагнень України.

По-перше, реальній перспективі членства України в НАТО мають передувати важливі та системні реформи. На сьогодні перед Києвом стоїть цілий спектр базових прикладних завдань з реформування сектору оборони та безпеки, покликаних наблизити Україну до необхідних стандартів НАТО. Стратегічні орієнтири для відповідних змін, спрямованих на «реформування ЗСУ з метою досягнення оперативної і технічної сумісності зі збройними силами держав-членів НАТО» викладені, зокрема, в оновленій версії «[Воєнної доктрини України](#)» (2015) та більш деталізовано – в [Стратегічному оборонному бюлетені України](#) (2016). Практична підтримка Альянсу в контексті реалізації відповідних стратегічних напрямів з реформування передбачена, серед іншого, схваленим в рамках засідання Комісії Україна – НАТО 9 липня 2016 року [Комплексним пакетом допомоги для України](#) (КПД).

По-друге, більшість експертів справедливо сходяться на тій думці, що шанси набуття Україною членства в НАТО є обмеженими передовсім навіть не так через очевидну невідповідність стандартам НАТО, як через політичний фактор опору такій перспективі всередині Альянсу. Адже, як відомо, питання щодо можливого членства в НАТО чи-то отримання Плану дій щодо членства (далі - ПДЧ) для України практично ніколи не розглядалось на рівні Альянсу безвідносно до думки Росії з цього приводу. Щонайменше декілька впливових європейських країн-членів НАТО (Німеччина, Франція) послідовно виступали проти надання Україні ПДЧ, очевидно, побоюючись гнівної реакції Москви на подібний крок. Таким чином, досягнення на рівні НАТО необхідного консенсусу у підтримці можливого надання Україні ПДЧ видається нелегким завданням. До того ж в умовах теперішнього неоголошеного військового протистояння на Донбасі із прямим залученням Росії в конфлікт та окупацією останньою частини українських територій, ймовірність згоди НАТО на членство України в Альянсі видається взагалі практично нездійсненною місією. Адже за нинішніх умов членство України не розглядається Альянсом як те, що зміцнить безпеку теперішніх країн-членів, а скоріше навпаки. Цінний досвід в протидії російській гібридній агресії, до якого часто апелюють в Києві як можливій мотивації «відкрити двері» для України, НАТО зможе переймати через більш тісне співробітництво та в рамках спільних військових навчань, не вдаючись при цьому до створення для себе нових ліній потенційного протистояння з Москвою, яким би, з їхньої точки зору, могло стати можливе членство України в НАТО.

Зважаючи на викладене вище, достатньо складно розглядати нещодавню заяву президента Порошенка про референдум щодо НАТО як вияв реального наміру домагатись членства України в Альянсі вже невдовзі після проведення відповідного референдуму, який, як очікується, має підтвердити євроатлантичні прагнення більшості українських громадян.

Результати відповідного референдуму, якщо такий зрештою буде ініційовано в Україні, можуть бути використані в майбутньому як один з ключових аргументів на користь надання Україні членства (або бодай ПДЧ) на тому етапі, коли країна формально відповідатиме базовим критеріям НАТО, а міжнародно-політична кон'юнктура буде більш сприятливою для реалізації українських євроатлантичних прагнень. Відтак, сама ідея референдуму може бути задуманою як один із важливих елементів у загальній підготовчій кампанії із отримання Україною ПДЧ, а відтак і членства в НАТО в більш довгостроковій перспективі.

Разом із тим не можна виключати й того, що мотивації президента Порошенка в контексті нещодавнього проголошеного наміру провести референдум про НАТО можуть бути значно більш приземленими та пов'язаними передовсім із прагненням здобути за рахунок відповідної кампанії на підтримку НАТО швидкі електоральні дивіденди на майбутніх президентських виборах 2019 року. Як відомо, тривалий час ідея референдуму щодо НАТО була невід'ємною частиною спекуляції в українському внутрішньополітичному дискурсі, до якого вдавались переважно політичні сили проросійського спрямування. Останні сподівались через відповідний референдум остаточно закрити питання членства України в НАТО, оскільки до початку російської військової агресії проти України такий вектор інтеграції не знаходив достатньої підтримки серед українських громадян. Враховуючи очевидне превалювання євроатлантичних уподобань в громадській думці на теперішньому етапі, Банкова може сподіватись на конвертацію цієї підтримки відповідно на підтримку нині діючого президента,

який може очолити відповідну кампанію із проведення референдуму щодо членства України в НАТО на найближчі роки.

В той же час ідея з референдумом щодо членства в НАТО може розглядатись і як частини доволі тонкої політико-дипломатичної гри українського керівництва, покликаної посилити позиції України на міжнародній арені та розширити поле допустимих для неї компромісів у міжнародних переговорах з нагальних на сьогодні безпекових питань. Іншими словами, зайнявши рішучу позицію щодо прагнення стати членом НАТО, офіційний Київ може отримати більш широкий простір для маневру та потенційного «обміну» ідеї членства в НАТО на якийсь інший більш прийнятний (компромісний) для більшості країн Заходу варіант гарантування безпеки України або ж дієві механізми припинення російської гібридної військової агресії на Донбасі, яка дедалі більше загострюється останнім часом.

Разом з тим необхідно чітко усвідомлювати, що подальше безвідповідальне спекулювання темою НАТО, як і питанням проведення в Україні референдуму щодо членства в Північноатлантичному альянсі, несе в собі й закономірні ризики. Потенційним «побічним ефектом» від використання й надалі питання референдуму щодо членства в НАТО суто в тактичних цілях, як то внутрішньополітичного чи зовнішньополітичного порядку денного влади, може стати остаточна дискредитація цього питання стратегічної значущості в середовищі української громадськості.

«Україна у фокусі» – щотижневий інформаційно-аналітичний бюлетень Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва (<http://dif.org.ua>).

Аналітики фонду «ДІ»:

Ірина Бекешкіна
Олексій Гарань
Марія Золкіна
Руслан Кермач
Олексій Сидорчук
Андрій Сухарина

Редактор випуску: Ірина Філіпчук